אמר להו מי אכלי אינשי נהמא דדהבא אמרו ליה אלא אי נהמא בעית לא הוה לך באתרך נהמא למיכל דשקלית ואתית להכא כי נפיק ואתי כתב אבבא דמחוזא אנא אלכסנדרוס מוקדון הויתי שטייא עד דאתיתי למדינת אפריקי דנשיא ויליפת עצה מן נשיא כי שקיל ואתי יתיב אההוא מעיינא קא אכיל נהמא הוו בידיה גולדני דמלחא בהדי דמחוורי להו נפל בהו [א] ריחא אמר ש"מ האי עינא מגן עדן אתי איכא דאמרי שקל מהנהו מיא טרא באפיה איכא דאמרי אידלי כוליה עד דמטא לפתחא דגן עדן רמא קלא פתחו לי בבא אמרו ליה 1זה השער לה' וגו' אמר להון אנא נמי מלכא אנא מיחשב חשיבנא הבו לי מידי יהבו ליה [ב] גולגלתא חדא אתייה תקליה לכוליה דהבא וכספא דידיה בהדיה לא הוה מתקליה אמר להון לרבנן מאי האי אמרי גולגלתא דעינא דבישרא ודמא [ג] דלא קא שבע אמר להו ממאי דהכי הוא [ד] שקלי קלילי עפרא וכסייה לאלתר תקלא דכתיב 2שאול ואבדון לא תשבענה וגו' תנא דבי אליהו גיהנם למעלה מן הרקיע וי"א לאחורי הרי חשך תנא רבי חייא כל העוסק בתורה בלילה שכינה כנגדו שנאמר 3קומי רוני בלילה לראש אשמורות שפכי כמים לבך נכח פני ה' (א)(וגו') (ב)אמר ר"א בן עזריה תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר 4וכל בניך לימודי ה' ורב שלום בניך(ג) [ה]:

הדרן עלך לא היו כופתין

[ד]אמר [א]להם הממונה ברכו ברכה אחת והם ברכו [ו] קראו עשרת הדברות שמע והיה אם שמוע ויאמר ברכו [ז] את העם שלש ברכות אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים ובשבת מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא: **ב** [ב]אמר להם חדשים לקטרת [ג]בואו והפיסו זכה מי שזוכה אמר להם חדשים עם ישנים בואו והפיסו מי מעלה אברים מן הכבש למזבח [ח]ר"א בן יעקב אומר המעלה אברים לכבש הוא מעלה אותן ע"ג המזבח: **ג** [ד][ט]מסרום לחזנים היו מפשיטין אותם את בגדיהם ולא היו מניחין עליהם אלא מכנסים בלבד [ה]וחלונות היו שם וכתוב עליהם תשמיש הכלים: **ד** [ו]מי שזוכה בקטרת הי' נוטל את הכף והכף דומה לתרקב גדול של זהב מחזקת שלשה קבין והבזך היה בתוכו
מלא

אמר להו מי אכלי אינשי נהמא דדהבא. כלומר וכי מנהג בכאן לאכול לחם של זהב: **אמרו ליה.** אין מנהג בכאן לאכול לחם של זהב אבל בשביל כך שמנו זהב לפניך לאכול שהרי זה פלא לנו שבאת לכאן בשביל אכילתך וכי לא היה לך לחם לאכול במקומך שנתרחקת ממלכותך ובאת עד כאן ושאלת לחם לאכול לכך נתננו לך זהב וכסף שסבורים היינו [ח] שבאת בגלל זהב וכסף לכאן: **כדנפיק ואתי.** כשהיה יוצא מן העיר: **כתב אבבא דמחוזא.** כתב על שער העיר: **אנא אלכסנדרוס הויתי שטיא.** הייתי שוטה מבלי לב להבין: **עד דאתיתי.** לכרך נשיא ולמדוני חכמה: **יתיב אההוא מעיינא קאכיל נהמא.** כדרך בני אדם שיושבים על המעיין ואוכלין שם לחם וכשרוצים לשתות שותים: **הוו בהדיה גילדני.** היה עמו דגים מלוחים: **בהדי דמחוורי נפל בהו ריחא.** בעוד שהיו רוחצים במים כדי להסיר מליחתם נפל בדגים ריח טוב[ז] ומעיין מגן עדן היה: **א"ד שקל מהנהו מיא טרא באפיה.** רחץ פניו ולא עשה יותר: **איכא דאמרי.** הלך במעיין עד דמטא לגן עדן שמשם היה נובע: **רמא קלא.** ואמר פתחו [לי] בבא: **אמרו ליה [זה] השער לה'.** צדיקים יבאו בו: **אמר להו אנא מלכא אנא.** וחשוב אנא תנו לי דבר אחד מגן עדן הואיל ואינכם רוצים לפתוח לי שער: **יהבו ליה גולגלתא.** נתנו לו ראש גולגולת: **אתייה תקליה לכולהו כספא ודהבא דיליה לא הוה תקילי.** היה נותן כל כסף וזהב שלו במאזנים מצד זה והגולגולת מצד זה ואעפ"כ היה מכביד יותר הגולגולת דלא היה מוצא דבר ששוקל כנגדה: **אמר להם.** אלכסנדר מוקדון לרבנן מאי האי שאיני יכול למצוא משקלו: **אמרו לו גולגלתא.** של אנוש בשר ודם שלא ישבע לעולם לפיכך משקלה כל כך שכל כסף וזהב היא מושכת אליה: **א"ל ממאי דהכי הוא.** במאי אבחין אם אמת אתם מדברים: **שקלי עפרא.** [קח] מעט עפר וכסיה שלא תוכל הגולגולת לראות ואז תשבע ולא יכלה שום דבר לימשך אליה וימלאו משקלה: **[לאלתר] תקל.** כלומר כאותו דבר ששקל כנגדה: **היינו דכתיב שאול ואבדון.** [ט] נגדו ועיני אדם לא תשבענה: **כל העוסק בתורה שכינה שרויה עליו שנאמר קומי רוני בלילה.** לעסוק בתורה: **שפכי כמים לבך נוכח פני ה'.** כלומר שכינה שרויה אצלך:

הדרן עלך לא היו כופתין

[מכאן ואילך הוא פירוש הרמב"ם ז"ל]

אמר להם הממונה. כבר נתבאר בגמ' ברכות [י] [דף יא:] שהברכה הזאת שהיו מברכין תחלה היא אהבת עולם ואחר שהשמש זורח והאור מתפשט מברכין יוצר אור לפי שסדר ברכות אין מעכב כמו שנתבאר שם. ומה שאמרו קראו עשרת הדברות בכל יום לפי שהם עיקר הדת וראשיתו וכבר אמרו(יא) בגבולים בקשו לומר כן אלא שכבר בטלום מפני תרעומת המינין ולא בא' הבבלי מה היא תרעומת המינין אלא שנתבאר בתחלת ברכות בירושלמי [פ"א ה"ה] ואמרו בדין היה שקורין עשרת הדברות בכל יום ויום אלא מפני מה אין קורין אותם מפני המינין שלא יהיו אומרים אלו לבדם ניתנו למשה מסיני וכבר אמרנו זה בהלכות ירושלמי שחברנו. אח"כ אמר שהעם מברכין שלש ברכות שהם אמת ויציב ורצה ומודים ושים שלום לפי שכולן תפלה על ישראל ועליהם אמרו וברכו את העם. וכל זה היה בלשכת הגזית אבל ברכת כהנים הידועה והוא יברכך ה' הרי הוא נאמר על מעלות האולם אחר גמר עבודת התמיד כמו שיתבאר בפרק שאחר זה [לג:]. וכבר בארנו בסוף סוכה (נו:) שבכל יום שבת היה נכנס המשמר לעבודה ויוצא משמר שעבר וכבר בארנו בגמ' ברכות (דף יב.) ההלכה הזאת בעצמה ואמרו משמר היוצא אומר למשמר הנכנס מי ששכן שמו בבית הזה הוא ישכין ביניכם אהבה ואחוה ושלום וריעות: [ב] (א) כבר בארנו בשני מיומא (דף כו.) שהקטרת לא היו מפילים עליה גורל אלא אותם שלא הקטירו אותה עדיין קודם לכן לפי שכל המקטיר אותה היה מצליח בענייניו ומוצא פרנסתו ברווחה ולפיכך אמר חדשים לקטרת יפיסו ושם יתבאר שפייס הקטרת הוא הפייס השלישי. אחר כך אמר חדשים גם ישנים בואו והפיסו מי מעלה אברים והוא הפייס הרביעי ואין הלכה כרבי אליעזר בן יעקב: [ג] כבר בארתי הלכה זו בגמ' (ב) כפוריס(ט) ושם נתבאר שכל הכהנים האלו לובשים בגדי קדש במקדש ועומדים בלשכת הגזית כאילו הם קשת עגולה והממונה רומז אל האיש שמתחיל ממנו המנין והיה מסיר המצנפת מעל ראשו ואחר כך מסיבה עליו ומטילים גורל ויעלו בגורל לעבודה והנשארים שלא זכו הם שמפשיטים אותם השמשין למקדש ואין מניחין עליהם אלא המכנסים ואח"כ לובשים בגדי חול שלהם ואח"כ מפשיטים המכנסים ומניחין כל בגדי כהונה בחלונות כמו שבארנו בסוכה (דף נו:): ומה שאמר **וכתוב עליהם תשמישי הכלים.** לפי שהחלונות שהיו בהם מכנסים כתוב עליהם מכנסים ואשר בהם המצנפת כתוב עליהן מצנפת וכן כתונת ואבנט. וסדר לבישת הבגדים הוא שילבש תחלה המכנסים אמרו (יומא דף כג: כה.) מנין שלא יהא דבר קודם המכנסים תלמוד לומר ומכנסי בד ילבש על בשרו(י) ואח"כ ילבש הכתונת (כ)חוגר באבנט ומשים המצנפת על ראשו. וראוי לך שתדע שהרמת הדשן תהיה באלו ארבעה הכלים אף על פי שלא אמר הכתוב אלא שני כלים שנאמר(ל) ולבש הכהן מדו בד ומכנסי בד אבל אמרו ז"ל (שם יב: כג.) ולבש לרבות מצנפת ואבנט להרמה ומה שנאמר (ויקרא ו) ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים אינו רוצה לומר שיהיו בגדי חול אלא פחותים מהם בחשיבותם ושניהם בגדי קדש אמרו מקיש בגדים שפשט לבגדים שלבש מה להלן בגדי קדש אף כאן בגדי קדש אם כן מה תלמוד לומר אחרים אחרים פחותים מהם. למה היו הבגדים שלובש בשעת הרמת הדשן פחותים מהבגדים שלבש בשעה שהיו מתעסקין בקרבן לא מחמת שמירת הבגדים שלא יבלו לפי שכבר הודעתיך שהעיקר במקדש אין עניות במקום עשירות אלא הטעם בזה הוא מה שזכרו ואמרו (יומא כג:) בגד שבשל בו קדרה לרבו לא ימזוג בו כוס לרבו. וכבר יצאנו מכוונת ההלכה אבל היא כוונת המסכתא:
מלא

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ו מהלכות תמידין ומוספין הלכה ד:
ב ב ג מיי' פ"ד מהל' תמידין ומוספין הל' ז ח:
ג ד מיי' שם פ"ד הל' ג:
ד ה מיי' פ"ח מהל' כלי המקדש הל' ח:
ה ו מיי' פ"ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה ד:

שיטה מקובצת

א] ריחא. ס"א דוחא: ב] ליה חד גולגלתא דעיינא תקליה תיבות חדא אתייה נמחק: ג] ודמא היא דלא: ד] הוא אמרו ליה שקלי: ה] בניך אל תקרי בניך אלא בוניך שלום רב לאוהבי תורתך: ו] וקרא עשרת הדברים ושמע והיה: ז] ברכו שלש על תיבות את העם נרשם קו למעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו: ח] היינו בגלל זהב וכסף באת לכאן תיבת שבאת נמחק: ט] ואבדון ועיני על תיבת נגדו נרשם קו למעלה להורות כי לפ"ד ראוי למחקו: י] ברכות ספ"ק שהברכה:

פי' הרא"ש

גילדנא מלוחים. דגים מלוחים: בהדי דמחוור להו. כשרצאו להם בבית המעין: נפל להם [רוחא]. רוח חיים: האי מעיינא מג"ע קא אתי. ממקור עץ החיים: משא בהו אפיה. רחץ בהם פניו: אידלי כוליה. הלך למעלה על שפת הנהר עד שהגיע לשערי ג"ע: יהבו ליה גלגלתא חדא. גלגל עינו של אדם: [תקליה לכולי' כספא כו'.] שקול כנגד כל כסף וזהב שלו היה אותו גלגל של עין: גלגלא דעינא דבשרא ודמא דלא שבע. עינו של אדם לא תשבע עושר וזהו סימן ששוקל כנגד כל כסף וזהב שבעולם כן עינך לא שבעה עד שהלכת מעבר להרי חושך: שקיל קליל עפרא כסיי' ואלתר תקל. כסהו במעט עפר ואז תקיל והסימן שעינו של אדם לא תשבע עד שימות ויכסוהו בעפר: גיהנם למעלה מן הרקיע. מנהר דינור ע) שבא מזיען של חיות של רשעים יחול: לאחורי הרי חושך. דכתיב [ישעיה ס] כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים: קומי רוני בלילה. לעסוק בד"ת ואז תהיה נוכח פני ה':

הדרן עלך לא היו כופתין

אמר להם הממונה. הוא ממונה לכך לסדר עבודת היום ואמר להם לאחר שבאו ללשכת הגזית שתפלתו של אדם נשמעת במקום ד' אמות של תורה: ברכה אחת. פליגי בפ"ק דברכות [דף יא:] איכא מ"ד יוצר אור ואיכא מ"ד אהבה רבה: עשרת הדברות. ובגבולין נמי היו אומרים אותם בכל יום אלא שבטלו מפני תרעומת המינים בפ"ק דברכות [דף יב.]: שמע. אע"פ שלא הגיע זמן ק"ש כדאמרינן במסכת יומא [דף לז:] הקורא עם אנשי משמר לא יצא ידי חובתו [והם] היו צריכים להקדים לקרות קודם הזמן כדי לעסוק בעבודת התמיד: ה"ג וברכו ג' ברכות אמת ויציב ועבודה וברכת כהנים. כי לא היה להם פנאי להתפלל י"ח ברכות והיו מתפללים רצה שיהא קרבן ריח ניחוח ולא היו אומרים והשב את העבודה לדביר ביתך וגם לא היו מסיימין ומחזיר שכינתו לציון אלא שאותך לבדך ביראה נעבוד בא"י שוכן בציון: וברכת כהנים. היו אומרים אלהינו ואלהי אבותינו ברכנו כו' ומתפללין על נשיאות כפים שיש להם לעשות אחר הקטרת אברי תמיד שיסכים הקב"ה ע"י לברך את ישראל כדרך שיתפללו רצה על עבודת התמיד אבל לא היו נושאין כפים עתה עד אחר הקטרת האברים כדתנן לקמן [דף לג:] כדכתיב וירד מעשות את החטאת ואת העולה ואח"כ וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם וא"ל שיהא נושאין כפים עתה בשעת הברכה ונושאין כפיהן פעם שנית אחר הקטרה דהא תנן במסכת תענית [דף כו:] בג' פרקים הכהנים נושאין את כפיהם בשחרית ובמוסף ובנעילה ואי"כ הול"ל ד' פרקים אלא היו אומרים ברכה עד שמגיעים לפסוקים ומדלגין הפסוקים ואומרים שים שלום. ויש ספרים דגרסי וברכו את העם ג' ברכות ול"ג ליה דלא היו נושאין כפיהן לברך את העם כדפרשתי ואין לפרש את העם כלומר עם העם שהיו העם מברכין עמהם דהא אמרינן הקורא את שמע עם אנשי משמר לא יצא ולמה היו אומרים אמת ויציב מאחר שלא קראו את שמע וגם למה התפללו רצה וברכת כהנים קודם שיתפללו י"ח ברכות: מוסיפין ברכה אחת למשמר היוצא. משמר היוצא מוסיף אותה הברכה ועליו מוטלת והוא משמר שעבד בשבוע שעברה והם עושין עבודת הבקר ואח"כ עודפין משמר הנכנס ומשמר היוצא מברכין אותו ואומרים מי ששכן [את שמו] בבית זה [הוא] ישכין [ביניכם] אהבה ואחוה ושלום וריעות: חדשים לקטרת. כי עבודת הקטרת היתה מעשרת כדכתיב [דברים לג] ישימו קטרה באפך וגו' וברך ה' חילו לכך היו מחזירין כל פעם אחר חדשים כדי שיתעשרו כולם: מי מעלה אברים מן הכבש כו'. כהן אחד היה מעלה את כולן: הוא מעלה אותן. כל כהן וכהן באברים שזכו בהן: מסרום לחזנים. שמשים ממונים להלביש את הכהנים: מפשיטין אותן את בגדיהן. במס' יומא [דף כד:] פליגי אמוראי באיזה בגדים היו מפייסין ר"נ אמר בבגדי חול היו מפייסין ואותן שזכו בעבודה היו פושטין מכנסי חול ולובשין מכנסי קדש כי הם קודמין לכל הבגדים כדכתיב [ויקרא טז] ומכנסי בד יהיו על בשרו ואח"כ החזנים מפשיטין בגדי חול מעליהם ולא היו מניחין עליהם אלא מכנסי קדש שלבשו ואח"כ מלבישין אותן בגדי קדש. ורב ששת אמר בבגדי קדש הם מפייסין ואותן שלא זכו לעבוד מפשיטין מעליהם בגדי קדש שלבשו להפיס בהן ומניחין עליהם מכנסי קדש כדי שלא יעמדו ערומים ומלבישין אותן בגדי חול. ואח"כ מפשיטין מכנסי קדש ולובשין מכנסי חול: וחלונות היו שם. בלשכת הגזית בחומה: תשמיש הכלים. זה לאבנט וזה לכתונת וכן כולם: והבזך. הוא כף קטן:

מסורת הש"ס

א) בע"י ליתא, ב) ברכות סד. כריתות כח: נזיר סו: יבמות קכב: [ובכל המקומות שם איתא א"ר אלעזר א"ר חנינא גם בע"י דהכא איתא כן], ג) [בברכות שם מבואר יותר אל תקרי בניך אלא בוניך וכן צ"ל הכא], ד) ברכות יא., ה) יומא כו., ו) [יומא כד:], ז) בע"י: מליחתם בא רוח המעין והחיה הדגים, ח) [ברכות יב.], ט) [דף כה.], י) [ויקרא ו], כ) צ"ל ואח"כ חוגר באבנט ומקיף המצנפת, ל) [שם], מ) נראה דצ"ל שהתחתון הוא מוצא מכלל מצע ונחשב כמו לבוש משום דאז, נ) צ"ל אין מונח על אותו חצי טלית שתחתיו דין מצע וכו', ס) נראה דצ"ל רק אם אין בשרו נוגע בו אז בעינן דבר שיש בו חימום אבל דבר וכו', ע) [נ"ל שצ"ל שבא מזיעתן של חיות ולהיכן שפיך על ראש רשעים כדכתיב (ירמיה כג) על ראש רשעים יחול ועי' חגיגה יג:].

תורה אור השלם

1. זֶה הַשַּׁעַר לַיְיָ צַדִּיקִים יָבֹאוּ בוֹ: תהלים קיח כ
2. שְׁאוֹל וַאֲבַדּוֹ לֹא תִשְׂבַּעְנָה וְעֵינֵי הָאָדָם לֹא תִשְׂבַּעְנָה: משלי כז כ
3. קוּמִי רֹנִּי בַלַּיְלָה לְרֹאשׁ אַשְׁמֻרוֹת שִׁפְכִי כַמַּיִם לִבֵּךְ נֹכַח פְּנֵי אֲדֹנָי שְׂאִי אֵלָיו כַּפַּיִךְ עַל נֶפֶשׁ עוֹלָלַיִךְ הָעֲטוּפִים בְּרָעָב בְּרֹאשׁ כָּל חוּצוֹת: איכה ב יט
4. וְכָל בָּנַיִךְ לִמּוּדֵי יְיָ וְרַב שְׁלוֹם בָּנָיִךְ: ישעיהו נד יג

רבינו גרשום

ואליפית עצה מן נשיא. דאמרו ליה אי את נצח לן לא תתכבד בכך: גילדני. דגים מלוחין: בהדי דמחוורי להו. במיא נפל בהו רוחא וחיו: טרא באפיה. רחץ פניו בהן: אידלי כוליה. שעלה לראות מאיזה מקום הנהר יוצא עד דמטא לפיתחא דגן עדן: שקל קלי עפרא כסייה לאלתר תקלא. כלומר לאחר שאדם מת ואינו רואה כלום אינו חומד ומיד הוא כשאר עפר ונשקל: גיהנם מן הרקיע. מנהר דינור דכתיב הנה סערת ה' חמה על ראש רשעים יחול: ויש אומרים אחורי הרי חשך. כדכתיב כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאומים ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה: סליק מסכת תמיד

הגהות הב"ח

(א) מפרש ד"ה אמר להם וכו' ושלום וריעות הס"ד ואח"כ מ"ה חדשים לקטורת כבר בארנו: (ב) ד"ה כבר וכו' בגמרא יומא ושם נתבאר:

פי' הראב"ד

בשרו ואז יהיה נאסר אפי' התחתון שתחתון הוא ב) מוצא משום דאז חשבי' ליה כאדם שהוא שוכב עטוף בטלית דכיון שהוא עטוף ג) אין לו דבר לאותו חצי טלית שתחתיו מונח דין מצע אלא בין [מה] שהוא תחתיו ובין מה שהוא עליו הכל הוא חשיב כמו לבוש בתוכו ואין לו דין מצע והרי אינו דבר שאינו מתכוין שהרי לאותו התחתון מיהא מכוין הוא והרי הוא חשוב כאילו הוא עליו כיון שהוא חשוב כן ואע"פ שלא נכרכה עליו כ"א נימא וזה הלשון נראה עיקר. קשיא [לי] דכיון דכתוב משזר שהוא (משזר) חוטן כפול ו' קשה הוא ואין בו חימום ומותר: נמטא דגמדי פירש בערוך לבד כווץ וקטוני והוא קשה וי"מ דמחמת שהוא קשה ואין בהם חימום אין בהם כלאים והא ליתא דבשמעתא קמייתא דערכין אמרינן דכהנים לא אישתרי להו כלאים אלא לעבודה ובלא עבוד' לא אישתרי להו אלמא דיש בהו משום כלאים לפיכך מורי הר' אפרים ע"ה היה מפרש דקשים הם ואין לחוש שמא תכריך נימא על בשרו שנימא לא שכיח בדבר קשה כ"א בדבר רך ובגדי כהונה ונמטא דנרש ליכא למיחש דדרך הצעה שרי בדבר שהוא קשה (מ"מ בגין) דמפסיק ביני מידי דכיון דליכא דמיחש לשמא תכריך נימא וגם אין נוגע בשר בהן שיהיה בשרו יתחמם ממנו אבל היכי דבשרו נוגע ומתחמם ממנו אפי' דרך הצעה אסור ודוקא דרך הצעה דדבר שאין בו חימום אבל דרך העלאה אפי' דבר שאין בו חימום אסור רק שהוא מלבוש שני דקרי ביה לא יעלה עליך וכדמוכח בשמעתא קמייתא ביבמות דאי לא כתיב לא ילבש אלא לא יעלה ה"א דכל העלאה הוא דקאמר רחמנא אפילו מוכרי כסות מש"ה נראה לי כל דבר שאדם צריך לאותו בגד והוא לבוש בו אע"פ שאין בו חימום אסור כמו שכתבינן למעלה גבי שמא תכרוך נימא על בשרו וכיון שהוא דבר חשוב כמו לבוש בו אע"פ שאין לבוש בו א) רק שבשרו נוגע בו ומתחמם אבל דבר שאין בו חימום מותר כיון דאין בשרו נוגע בו ואין בו שום חימום וכן שנינו בפ' בתרא דכלאים הכרים והכסתות אין בהם משום כלאים ובלבד שלא יהא בשרו נוגע בהן ומוקי לה בירושלמי בריקן ובנתון ע"ג אצטבא אבל במלא ונתן ע"ג אצטבא וריקן ונתן על המטה אסורה ופירושו נראה שכך הוא דהיינו טעמא כשהוא ריקן ונתן ע"ג אצטבא מותר משום שכך מנהג שבעולם שאין פורסים בגד על האצטבא אלא משום נוי וכבוד בעלמא והוה ליה כמו מוכרי כסות ואורחא דמילתא קמ"ל שכשהוא ריקן אז כל אדם היושב עליו אינו מכוין להתחמם בו ואין פורסין ע"ג אצטבא כ"א לכבוד בעלמא ולא להנאת גוף האדם היושב עליו. אבל כשהוא מלא אז משים אותו בעבור הנאתו ולפיכך אסור לישב עליו
דאיכא למיחש

מלא וגדוש קטרת וכסוי היה לו וכמין מטוטלת היה עליו מלמעלן: ה אמי שזכה במחתה נטל מחתת הכסף ועלה לראש המזבח ופנה את הגחלים א הילך וחתה(א) (מן המאוכלות הפנימיות) ירד ועירן לתוך של זהב ב נתפזר ממנו כקב גחלים והיה מכבדן ד לאמה ג ובשבת היה כופה עליהן פסכתר ופסכתר היתה כלי גדול מחזקת לתך ושתי שרשרות היו בה אחת שהוא מושך בה ויורד ואחת שהוא אוחז בה מלמעלן בשביל שלא תתגלגל ושלשה דברים ה היתה משמשת כופין אותה על גבי גחלים ועל השרץ בשבת ומורידין בה את הדשן מעל גבי המזבח: ו הגיעו בין האולם ולמזבח ו נטל אחד את המגרפה וזורקה בין האולם ולמזבח אין אדם שומע קול חבירו בירושלים מקול המגרפה ושלשה דברים היתה משמשת כהן ששומע את קולה יודע שאחיו הכהנים נכנסים להשתחוות והוא רץ ובא ג ובן לוי שהוא שומע את קולה יודע שאחיו הלוים נכנסים לדבר בשיר והוא רץ ובא ד וראש המעמד היה מעמיד את הטמאים בשער המזרח:

הדרן עלך אמר להם הממונה

החלו עולים במעלות האולם מי שזכו בדישון מזבח הפנימי והמנורה ז יהיו מקדימים לפניהם ח מי שזכה בדישון מזבח הפנימי נכנס ונטל את הטני והשתחוה ויצא מי שזכה בדישון המנורה נכנס ומצא שתי נרות ה מערביים דולקין ו מדשן את המזרחי ומניח את המערבי דולק י שממנו היה מדליק את המנורה של בין הערבים ז מצאו שכבה מדשנו ומדליקו ממזבח העולה ח נטל את הכוז ממעלה שניה והשתחוה ויצא: ב ט מי שזכה במחתה צבר את הגחלים על גבי המזבח ורדדן בשולי המחתה והשתחוה ויצא: ג י מי שזכה בקטרת היה נוטל את הבזך מתוך הכף ונותנו לאוהבו או לקרובו נתפזר ממנו לתוכו נותנו לו בחפניו כ ומלמדים אותו ז הוי זהיר ד שמא תתחיל מפניך שלא תכוה התחיל מרדדן ויוצא ל לא היה המקטיר מקטיר עד שהממונה אומר לו הקטר ואם היה כ"ג הממונה אומר לו אישי כהן גדול הקטר מ פרשו העם והקטיר והשתחוה ויצא:

הדרן עלך החלו עולים

[ד] מלא וגדוש. שיהא הבזך מלא ומתוקן ר"ל הבזך שהוא בתוך הכף (והבזך בתוך הכף) כדי שלא תתפזר הקטרת. וכבר ביארנו במסכת כריתות (פ"א) שמקריבין הימנו בכל יום משקל מאה דינרין משקל נ' בבקר ומשקל נ' בערב: **ומטוטלת.** חתיכה קטנה של בגד ולפיכך אמר שהיו ממלאין הבזך קטרת ומכסים [אותה] במכסה ונותנין על המכסה מלמעלה מפה קטנה מאד כמין חתיכת בגד ונותן הבזך כולו אל תוך הכף ונוטל הכף בידו ועושה בו מה שיתבאר בפרק של אחר זה [מ"ג]: **[ה]** (א) כבר נתבאר בסוף עירובין (דף קד:) מאיזה מקום מן העזרה מוציאין שרץ שנמצא במקדש בשבת ובאיזה מקום מניחין אותו עד מוצ"ש אבל כופין עליו קדירה. תרגום סירותיו ח) פסכתרותיה והאחד קרוי פסכתר. וכבר נתבאר ברביעי מכפורים (יומא מג:) שהמחתה שגורפין בה האש היתה מחזקת ט) (כד' סאים) ומחתה של זהב שמריקין בה היתה של שלש קבים אומר בכל יום חותה בשל ד' קבין ומערן לתוך של ג' קבין והרי הוא מפזר כקב גחלים בלי ספק וכשאינו יום שבת משליכים הגחלים הנופלים בקרקע (אל המולא היוצא מן המזבח) אל נחל קדרון. ולתך מדה מחזקת ט"ו סאה וכבר ביארנו שיעור סאה במנחות (עז.): **[ו]** כבר נתבאר בתענית (דף כז.) המעמדות מה הם. ואומר שראש מעמד המעמדות באותה שבת י) כששומע קול המגריפה מעמיד המצורעים כ) שכבר טהרו מצרעתם בשערי המזרח כדי שיהיו מזומנים לזרוק עליהם דם האשם כמו שיתבאר בסוף נגעים [פי"ד מ"ט]:

הדרן אמר להם הממונה

החלו עולים. כבר ביארנו בפרק השלישי ל) שהוא מטיב החמש נרות ויוצא ואחר כך ישוב ויטיב שתי נרות הנשארים ונתבאר שם שהנרות שכתוב עליהן מ) ו' ז' הם הנה שמניח לאחרונה אם מצאם כבויים הרי זה מדליקם ומטיב שלש נרות המסמוכים אליהם ומניח שתי הנרות המערביות עד שישוב והם שכתוב עליהם א' ב' לפיכך אמר כאן אם מצא עכשיו כשחזר אלו הב' נרות דולקין היה מתקן האחת שכתוב עליה ב' והיא המזרחית לעומת האחרת שכתוב עליה א' ומניח שכתוב עליה א' כמו שהוא ר"ל שלא יכבה אותו וידליק אותו שנית אלא מתקנו ומוציא הפתילה ומוסיף שמן והדומה לזה לפי שמן המערבי והוא שכתוב עליו א' כמו שבארנו ידליק שאר הנרות בין הערבים ולפיכך אם מצא נר מערבי שכבר כבה אז מדשנו ונותן בו פתילה ומדליק אותו ממזבח העולה ולא מן הנרות לפי שזה נר מערבי והוא שכתוב עליו א' מדליק ממנו שאר הנרות לכשיכבו והוא כשיכבה אין מדליקין אותו אלא ממזבח העולה. וכבר נתבאר בשלישי נ) שכוז שיש בו דישון המנורה נותן אותו על מעלה שניה של אבן שהיא לפני המנורה ונוטלו משם ומוציאו: **[ב]** כבר ידעת שמזבח הקטרת הוא מזבח הזהב שבהיכל שהוא באמצע בין השלחן ובין המנורה כמו שביארנו במנחות [צו.] וכמו שנבאר במדות ס): **[ג]** ופירוש **מרדדן.** שיניע ויפרוש אותו במזבח: כבר הקדמנו בפרק שלפני זה [ד"ה ומטוטלת] שהבזך מלא מן הקטרת יש בכף דבר מועט והוא נותן אותו דבר מועט מן הקטרת בחפניו של מקטיר. וכן הקדמנו ע) שהמקטיר הקטרת לא הקטיר אותה קודם לכן אמרו לא שנה אדם בה ולפיכך אמר כאן מלמדים אותו הזהר שלא תתחיל מלפניך כדי שלא יתיז הקטרת לידו וישרפנה: **מרדד.** פורש הקטרת על האש: ומה שאמר **פרשו העם והקטיר.** הוא שיצאו כל הכהנים מבין האולם ולמזבח כמו שיתבאר בתחלת כלים והוא מה שאמרו ופורשין מבין האולם ולמזבח בשעת הקטרה ואין חייבין בזה אלא בקטרת שבכל יום אבל בקטרת של יוה"כ ר"ל שמקטירין אותו בקדש הקדשים אין חייבין בני אדם לצאת מבין האולם ולמזבח אלא מן ההיכל בלבד. וראוי שתדע שבשעה שיבא בדם חטאת הנעשית בפנים לזרוק מדמה בפנים וזה יהיה בדם כהן משיח ופר העלם דבר ושעירי עבודה זרה שהם גם כן פורשים מבין האולם ולמזבח כמו בשעת הקטרה ולמדנו כל זה ממה שנא' (ויקרא טז) וכל אדם לא יהיה באהל מועד אמרו פ) אתיא כפרה כפרה מיוה"כ איזו כפרה שתהיה בקדשים פורשין מבין האולם ולמזבח אלא בשעת הקטרה בלום כפור בלבד שהם צ) מהיכל פרשי מבין האולם ולמזבח לא פרשי לפי שהוא נסתר מהם מבית קדשי הקדשים וא"א לבא שם לפיכך אין מזהירין בני אדם שלא יבא שום אדם שם. וכבר בארנו בגמ' יומא סדר הקטרת ק) התמיד של כל יום והסמוך לו ואמרו שהיא קבלה משומרה ואע"פ שהיא קבלה הביאו לראיה ענינים כדי לסייע אותו סדר וזו היא תורף דבריהם בזה ק) מערכה גדולה קודמת למערכה שניה של קטרת ומערכה שניה של קטרת קודמת לסדור שני גזרי עצים וסדור שני גזרי עצים קודמת לדישון מזבח הפנימי דישון מזבח הפנימי קודם להטבת ה' נרות והטבת ה' נרות קודמת לדם התמיד ודם התמיד קודם להטבת שתי נרות והטבת שתי נרות קודמת לקטרת והקטרת קודם לאברים ואברים למנחה ומנחה לחביתים וחביתים לנסכים ונסכים למוספים ומוספים לבזיכים ובזיכים לתמיד של בין הערבים שנאמר ר) והקטיר עליה חלבי השלמים עליה השלם כל הקרבנות כולם וסדר הזה כולו הוא על דעת אבא שאול והוא שאמר שבזריקת דם התמיד על המזבח יפסיק בין הטבת החמש נרות ובין הטבת שתי נרות כמו שזכר כאן אבל חכמים אומרים שבהקטרת הקטרת היה מפסיק והיה זורק דם התמיד ומטיב ה' נרות ומקטיר קטרת ואח"כ מטיב שתי נרות והלכה כחכמים. וכבר נתבאר בשלישי ממסכת זו שאחר שחיטת התמיד מדשנין מזבח הפנימי ועם דישון מזבח הפנימי מדשנין המנורה. וכן נתבאר בפרק הרביעי [ל:] שאחר זריקת הדם מנתחין נתחין ומביאין אותם לכבש ומה שאמר זה בהש"ס המעלה אברים רצה לומר העלאת אברים מן הכבש למזבח. ומבואר הוא כי מה שאמר ש) מנחה ר"ל מנחת נסכים והיא נקראת במסכת זו מנחת סולת ומה שאמר ת) נסכים רצה לומר נסכי יין. אחר כך הכניס בסדר התמיד סדר עבודת שבת ולפיכך זכר מוספין ושתי בזיכי לבונה של לחם הפנים. וכבר בארנו בחמישי מפסחים (דף נט.) שאינו מותר להקריב קרבן אחר התמיד של בין הערבים אלא פסח שנאמר בו שאינו נשחט אלא בין הערבים. ואלו שני גזרי עצים אי אפשר שלא יביאו אותם עם התמיד מוסף על עצי המערכה שנאמר (ויקרא ו) ובער עליה הכהן עצים ומיעוט הרבה שנים אבל בתמיד של בין הערבים בלבד יהיו שני גזרי העצים האלו בידי שני כהנים ולא יעלה אותם כהן אחד שנאמר (שם א) וערכו עצים ואמרו ז"ל כ"מ שאמרו וערכו על תמיד של בין הערבים א) הוא כמו שזכרנו כבר בשני מיומא (דף כו:). וכן אמרו [יומא כו.] אין מפייסין לתמיד של בין הערבים אלא כהן שזכה

עין משפט נר מצוה

ו א מיי' פ"ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה ה:
ז ב מיי' שם הל' ו:
ח ג מיי' שם פ"ו הל' ה:
א ד מיי' פ"ג מהלכות תמידין ומוספין הל' ז:
ב ה מיי' שם הל' יז:
ג ו מיי' שם הל' טז:
ד ז מיי' שם הל' יג:
ה ח מיי' שם הל' יז:
ו ט י מיי' שם הל' ז:
ז כ מיי' שם הל' ח:
ח ל מיי' שם הל' ט:
ט מ מיי' שם ופ"ד מהל' עבודת יוה"כ הל' ג:

שיטה מקובצת

א] הגחלים אילך ואילך תיבת הילך נמחק: ב] מכבדן. עי' תוס' זבחים (דף לא ע"ב ד"ה המוריד): ג] ובא ומשתחוה ובן: ד] זהיר שלא תתחיל מלפניך שלא תיבת שמא נמחק:

פי' הרא"ש

מלא וגדוש קטרת. ומונח בתוך כף הגדול שאם ישפך ממנו דרך הליכתו יפול לתוך כף הגדול. וא"ת והרי כף חוצץ בין ידו לבזך והוה חצילה כדאמרינן בזבחים מזרק במזרק חוצץ וי"ל כיון דלצורך עבודה היא לא הוה חצילה א"נ הוה לקיחה בדבר אחר ושמה לקיחה בפרק ג) לולב וערבה וכן פי' ר"י ז"ל בזבחים [כד. וע"ש תוס' ד"ה הואיל] דלא הוה חצילה אלא כשאוחזו בדפנות הכלי ולא כשאוחזו בשוליו: כמין מטוטלת היה. כעין טבעת שהיה לכסוי מלמעלה והיה מטולטל על ידה וא"ת דגרסי' מטוטלת כמין כר של עור נתון עליה לכיסוי מלמעלה [וכדי] שלא יצא ריח הקטרת ויהיה ריחו נודף וחזק היו מכסין וחבירו בפרק במה בהמה יוצאה [דף נד.] לא יצא הגמל במטוטלת אבל יוצא במטוטלת הקשורה לו בשלייתה והיא חתיכת בגד שקושרין לו שלא יעטנו: מי שזכה במחתה. לחתות גחלים מעל המזבח החיצון ולהוליכם לתתן על מזבח הפנימי להקטיר עליו את הקטרת ולא היה בה פייס אלא הזוכה בקטרת אומר לזה שאללו זכה עמי במחתה ועלה לראש המזבח וחתה וירד: נטל מחתה של כסף. ביומא [דף מג:] תנן דמחזקת ד' קבין. ול"ג ופינה את הגחלים הילך והילך וחתה מן המאוכלות הפנימיות. דגבי תרומת הדשן תנן הכי דמלותו באותן הקרובים להיות דשן ומאוכלות ואין בהם ממשות של גחלים אבל הכא בעי גחלים לוחשות ובוערות דכתיב גחלי אש ואגב משנה דתרומת הדשן כתבוהו כאן ג"כ ול"נ דגרסי' ופנה את הגחלים אילך ואילך וחתה לפי שהגחלים העליונים כבויות ואין לוחשות עבר אל עבר כמו התחתונים. אבל לא גרס מן המאוכלות הפנימיות דזה נקט אגב משנה דתרומת הדשן: ועירן לתוך של זהב. אבל לא היה חותה בשל זהב דהתורה חס על ממונם של ישראל שהיא נחסרת מחום האש: כקב גחלים. שהיה חותה בשל ד' קבין ומערן לתוך של ג' קבין: מכבדן לאמה. ואין כאן משום לא תכבה וא"ת אכתי מיהא קדשי במחתה כדאמרינן בפ"ק ד) דזבחים העיד ר' עקיבא הסולת והלבונה והקטורת והגחלים שאם נגע טבול יום במקצתן פסל את כולן משום דהכלי מצטרפן אלמא מחתה כלי שרת היא וקדשו הגחלים והאיך מפסיד ההקדש וי"ל דההיא דר"ע איירי בגחלים של יום הכפורים שבאותה מחתה שחותה הוא מכניס אבל גחלים של כל יום מחתה שחותה בה לא היתה כלי שרת והכי איתא בירושלמי תפתו בגחלים של יום הכפורים: פסכתר. סירותיו מתרגמינן פסכתרותיה ומכסה אותן שלא יכוו בהן רגלי הכהנים לתך. חצי כור: **אחת** שהוא מושך בה. כי היה ממלא אותו אפר להורידו מעל המזבח ואוחז בשלשלת ומושך: **ואחת.** אוחז בשלשלת מלמעלה כדי שלא תתגלגל כי היתה למטה כמין יורה. על שרץ בשבת. שנמצא בעזרה וחוששין שמא יגע בו אדם כופין עליו פסכתר ואין מוציאין אותו בשבת משום איסור מוקצה ויש שבות שאסרו במקדש כדאמרינן גבי לחם הפנים [מנחות לו.] דנטילת קנים והנחתן אין דוחין שבת וכדאיתא בפסחים [דף סה. ול"ל גבי מקלות היו שם] גבי קנים היו שם וי"מ משום דעזרה רשות הרבים ונ"ל שטעו בהא דאמרינן בפ"ק דפסחים [דף יט:] זאת אומרת רשות הרבים היא ולא היא דהתם לענין ספק טומאה קאמר אבל לענין שבת כיון דמוקפת מחילה ודלתות נעולות בלילה ואין שערים זה כנגד זה הויא רה"י מן התורה: הגיעו בין אולם ולמזבח. אותם שזכו במחתה ובקטרת: **את המגרפה.** מתרגמינן יעי' מגרופתיה וכל זה היה עשוי כמין מגריפה: נכנסין להשתחוות אחר הקטרת: לדבר בשיר. בשעת הניסוך: מעמיד את הטמאים בשער המזרח. כל הטמאים שבאותו בית אב שעובד היום היו צריכין לבוא וראש בית אב מעמידן בשער המזרח שהכל נכנסין ויוצאין דרך שם ובפרק כילד צולין [דף פב.] מפרש טעמא חד אמר מפני חשד שלא יאמרו אותם כהני בית אב פלוני ופלוני לא רצו לבטל ממלאכה ולבא לשרת וח"א כדי לביישם על שלא נזהרו מטומאה: **הדרן עלך פרק אמר להם הממונה וזוטא**

החלו עולים במעלות האולם. מי שזכו בקטורת ובמחתה: במעלות האולם. כדתנן במידות [פ"ב מ"ג] די"ב מעלות היו בין המזבח והאולם: היו מקדימין לפניהם. ליטול הכלים שהניחו שם ובשביל שדשן מזבח הפנימי

מסורת הש"ס

א) [במשנה שבמשניות ל"ג מן המאוכלות הפנימיות וע' רע"ב שם ותוס' זבחים סד. ובתוי"ט יומא פ"ד מ"ג], ב) יומא מד:, ג) עירובין קד:, ד) [פסחים פב.], ה) [נ"ל מזרחיים כ"א במשנה שבמשניות ע' תי"ט], ו) [שבת כב:] מנחות פו:, ז) יומא נב:, ח) [שמות כז], ט) [נ"ל ארבעה קבין], י) נ"ל שעה, כ) [ע' תי"ט וע' מהרש"א פסחים פב: סד"ה תוס' היה מעמיד], ל) [לעיל סוף ל"ג], מ) [שם ועי"ש], נ) [לעיל ל סוע"ב], ס) [בסוף המסכת ליור יז], ע) [לעיל לג: מ"ב], פ) [יומא מד:], צ) [נ"א הקרבת], ק) [יומא לג.], ר) [ויקרא ו], ש) [יומא לג.], ת) [שם], א) כ"א קא', ב) נראה דצ"ל ואע"ג דכיסוי העורות אינו מתחבר לפשתן רק העורות עצמן תפורין בהן מ"מ התחברות הפשתן עם המכסה כו', ג) [נ"ל לולב הגזול לז:], ד) [נ"ל דפסחים דף יט. ושם איתא הוסיף ר"ע].

הגהות הב"ח

(א) מפרש ד"ה ומטוטלת וכו' אחר זה הס"ד ואח"כ מ"ה פסכתר כו' כבר נתבאר: (ב) ד"ה ומה שאמר וכו' שהם הכהנים מהיכל ומזבח פרשי:

פי' הראב"ד

לכריכת נימא על בשרו וגם כשהוא מחמם דכל דבר שיש בו חימום ומכוון לחימום בו אסור בכל ענין בין בדרך לבישה ובין בדרך הצעה. וה"נ אמרינן בשלהי פ"ק דמסכת י"ט דהני צררי דפשיטי דזוזי אין בהם משום כלאים כלומר אע"פ שמתכוין לחימום שמשים אותו בחיקו אפ"כ אינו אסור לפי שהמעות שהן צרורין בו הם מקשים אותם ביותר עד שאין בו חימום. וגם לבישה והעלאה לא שייכי ביה שהרי חתיכת בגד בעלמא הוא ונותנו בחיקו והרי אין בו לא כבוד ולא חימום ולפיכך מותר ותו לא מידי. וכלאים הואיל ודאתא לידן נימא בהו מילתא לפי ששמעתי בשם רבי יב"א ז"ל הלוי שאסור לכסות העורות בבגדי צמר ולחברם יחד ע"י תפירה ואע"ג דכסוי העורות אינו מתחבר לפשתן שהעורה עצמה מכוסה א) בהן התחברן עם המכסה של העורה שהוא צמר ע"י חיבור העורה עם המכסה אסור ואע"פ שהוא מחבר עורות עם המכסה בתפירת חוטין משי או קנבוס אינו מועיל מאחר שהעור עצמה תפורה בחוטי פשתן. וא"ת פשיטא ודאי שכך הוא דמ"ש שהעורה מפסקת בין חוטי פשתן לבגדי צמר ע"י חיבור שעורה מכוסה בו ומ"ש שהחוטין עצמן הוו מחוברים לצמר דכיון שהכל מחוברין יחד אמאי לא קרינן ביה לא תלבש שעטנז צמר ופשתין יחדיו דהא בכלאים בחרישה נמי כתיב לא תחרוש בשור ובחמור יחדיו אעפ"כ תנן במסכת כלאים בפרק כלאי הכרם דאין קושרין את הסוס לא בצדי הקרון ולא באחורי הקרון ותני עלה בתוס' דר"מ מתיר ופירש בפרושי' דה"פ דההיא מתניתין אין קושרין את הסוס לצדדי קרון ולא לאחורי קרון כדי ללמדו דרך (מנהג קרון) [למשוך בקרון] שיהיה רגיל לילך בקרון ומתוך פירושם משמע דמחמת כשלא צריך משיכת קרון הוא קושר אותן ובלאו הכי סגי בהאי אחריני שמושך בלא זה את הקרון ולהתרגל למשוך בעלמא קא עביד אינו אסור מדאורייתא אלא מדרבנן דילמא אתי למעבד במקום שצריך שניהם ולעיל מיני' דההיא בבא נמי תנן התם השלישית שהיא קשורה ברצועה אסורה ומפר' באותם הפרושים כמו כן דאם שתי הבהמות המנהיג את הקרון הם השוורים או סוסים ובהמה שלישית קשורה לרצועה כדי ללמדה משיכת הקרון אם היא ממין אחר אסורה משום כלאים אע"ג דלא עביד מידי וי"ל כמו כן אסורה מדרבנן היא וההיא בבא דלענין שלישית קשורה לרצועה לא פליג ר"מ אבל הכי בצידי הקרון ואחורי הקרון פליג ר"מ אע"ג דהכי והכי להרגיל בעלמא קא עביד י"ל דלא דמי דהתם לענין שלישית קשורה לרצועה לא פליג ר"מ ממש כיון שכולם קשורים יחד ומשום הכי התם מודה ר"מ דאסור מדרבנן דאיכא למיגזר אטו מנהיג כיון דלא מנכרי מילתא כולי האי אבל הכא שהוא מצידי הקרון או לאחורי הקרון כיון דמפסיק הקרון בין הבהמה אין דרך הנהגה בכך (כ"כ) לא מינכרי מילתא כולי האי וליכא למיגזר [משום] מנהיג גמור אבל במקום שמסייעין זא"ז אע"פ שהקרון מפסיק ביניהם חשיב מנהיג בכלאים ובשביל כך מסיים לשם בתוס' ובירושלמי שאם היו מסייעין זה את זה בירידה ובעלייה הכל מודים שאסור וטעמיה מפרשי אמוראי בירושלמי ר"י ור"י סבר מפני שזה נושא עצלותו של זה וזה נושא עצלותו של זה ורב אמר שנושאין החבל של בינתיים מ"מ אשכחן דהנהגה בכלאים שייכא אע"פ שמפסיק קרון ביניהם וקריין בהו שפיר יחדיו וה"נ לענין צמר ופשתים יחדיו הכא אע"ג דאיכא מידי אחריני דמפסיק בנתיים אמאי לא קרי יחדיו דמ"ש האי יחדיו מהאי יחדיו וי"ל דשמא שאין דומין יחדיו דחרישה מיחדיו דשעטנז דהתם גבי חרישה לא הקפיד הכתוב אלא על המחרישה שלא תהא נעשית (אלא) ב' מיני בהמה דכתיב לא תחרוש

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ה מהלכות כלי המקדש הל' יא:
ב ב מיי' פ"ו מהלכות תמידין ומוספין הל' ד ה [ופי"ד מהל' תפלה הל' ג והל' ט טוש"ע או"ח סי' קכח סעי' יג]:
ג ג מיי' פי"ד מהלכות תפלה הלכה י:
ד ד מיי' שם הלכה ט [טוש"ע א"ח סי' קכח סעי' יב]:
ה ה מיי פ"ה מהלכות כלי המקדש הלי"ג:
ו ו מיי' שם הלכה יד:
ז ז מיי' פ"ו מהלכות מעה"ק הלכה יב:
ח ח מיי' פ"ו מהלכות תמידין ומוספין הל"ו:
ט ט מיי' שם הל' ז:
י י מיי' שם הלכה ט:

משנה

בזמן [א]שכ"ג נכנס להשתחוות שלשה אוחזין בו אחד בימינו ואחד בשמאלו ואחד באבנים טובות וכיון ששמע הממונה קול רגליו של כ"ג שהוא יוצא הגביה לו את הפרוכת נכנס [א] (יוצא) והשתחוה ויצא נכנסו אחיו הכהנים השתחוו ויצאו: **ב** באו ועמדו על מעלות האולם עמדו הראשונים לדרום אחיהם הכהנים וחמשה כלים בידם הטני ביד אחד והכוז ביד אחד והמחתה ביד אחד והבזך ביד אחד וכף וכסויו ביד אחד [ב]וברכו את העם ברכה אחת אלא [א]שבמדינה אומרים אותה שלש ברכות ובמקדש ברכה אחת [ג]במקדש היו אומרים את השם ככתבו ובמדינה בכנויו במדינה [ד]הכהנים נושאים את ידיהם כנגד כתפיהם ובמקדש על גבי ראשיהן חוץ מכהן גדול שאין מגביה את ידיו למעלה מן הציץ ר' יהודה אומר אף כהן גדול מגביה את ידיו למעלה מן הציץ שנאמר [1]וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם: **ג** [ה]בזמן [ב]שכ"ג רוצה להקטיר היה עולה בכבש והסגן בימינו הגיע למחצית הכבש אחז הסגן [ב] בימינו והעלהו והושיט לו הראשון הראש והרגל וסמך עליהן וזרקן הושיט השני לראשון שתי הידים נותנן לכהן גדול וסמך עליהן וזרקן נשמט השני והלך לו [ו]וכך היו מושיטין לו שאר כל האברין והוא סומך עליהן וזורקן ובזמן שהוא רוצה הוא סומך ואחרים זורקין [ג]בא לו להקיף את המזבח [ז]מהיכן הוא מתחיל מקרן דרומית מזרחית מזרחית צפונית צפונית מערבית מערבית דרומית [ח]נתנו לו יין לנסך הסגן עומד על הקרן והסודרים בידו שני כהנים עומדין על שלחן החלבים [ג] ושתי חצוצרות בידם תקעו והריעו ותקעו באו ועמדו אצל בן ארזא אחד מימינו ואחד משמאלו [ט]שחה לנסך והניף הסגן בסודרים והקיש בן ארזא בצלצל ודברו הלוים בשיר הגיעו לפרק תקעו והשתחוו העם על כל פרק תקיעה ועל כל תקיעה השתחויה זהו סדר התמיד לעבודת בית אלהינו יהי רצון שיבנה במהרה בימינו אמן: **ד** [י][ד]השיר שהיו הלוים אומרים במקדש ביום הראשון היו אומרים [2]לה' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה בשני היו אומרים [3]גדול ה' ומהולל מאד בעיר אלהינו הר קדשו בשלישי היו אומרים [4]אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפוט ברביעי היו אומרים [5]אל נקמות ה' אל נקמות הופיע בחמישי היו אומרים [6]הרנינו לאלהים עוזנו הריעו לאלהי יעקב בששי היו אומרים [7]ה' מלך גאות לבש לבש וגומר בשבת היו אומרים [8]מזמור שיר ליום השבת מזמור שיר לעתיד לבוא ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים:

הדרן עלך בזמן שכהן גדול וסליקא לה מסכת תמיד

פירוש המשנה

שזוכה בו (ערבית יזכה שחרית)[ה] אלא לקטרת בלבד שמפייסים לה חדשים [א] עם ישנים בין הערבים כמו שהקדמנו. וכבר אמר בגמ' סוכה (דף נו:) משמר היוצא מקריב תמיד של שחר ומוספים ומשמר הנכנס מקריב תמיד של בין הערבים ובזיכין אלו ואלו חולקין בלחם הפנים כמו שבאר שם. ודע שבין הערבים אי אפשר גם כן בלי דישון מזבח הפנימי ובלי דישון מנורה כמו שזכרנו בבקר. ולפיכך יהיה סדור האמתי היוצא מכל מה שאמרנו ועל דעת חכמים כן והוא שאחר הרמת הדשן ממזבח החיצון והוא מזבח העולה מסדרין מערכה גדולה ואחר כן מערכה שניה ואחר כן מעלין שני גזרי עצים ונותנין אותם על מערכה גדולה ואחר כן מזמנים כבש התמיד ואחר כן פותחין שער הגדול כמו שזכרנו ובשעת פתיחתו שוחט התמיד ובאים שתי כהנים להיכל שאחד מהם מדשן מזבח הפנימי והשני מדשן המנורה תוך זמן ששוחטין התמיד ונוטל דמו במזרק ואינו זורק דמו על גבי מזבח עד שגמר דישון מזבח הפנימי ואז זורק דמו ואחר זריקת דמו מתעסק בהטבת חמש נרות המתעסק בו ומתעסקים האחרים בניתוח התמיד והבאת אבריו לכבש ומליחתם שם כמו שהקדמנו הכל בבת אחת אחר כך מתקבצין בלשכת הגזית וקורין כמו שהקדמנו ואחר כן מביא הקטרת להיכל ומקטיר ואחר כן מטיב שתי נרות הנשארים כמו שהקדמנו ואחר כן מעלין האברים לגבי מזבח ואחר כן הסלת ואחר כן החביתין ואחר כן יין לנסך ובשעת ניסוך היין מתחילים הלוים בשיר ומנגנים בכלים הנזכרים בערכין (דף י.) ותוקעין תשע תקיעות בהפסקות כפי הפסקות השיר כמו שיתבאר עכשיו וכשיוצא המקטיר מן ההיכל עומד על מעלות האולם עם הכהנים האחרים כמו שיתבאר עד שיגמר העלות האברים למזבח אח"כ מברכין העם ברכת כהנים כמו שיתבאר ושמור הסדר הזה שהוא יוצא מתוך כל מה שנאמר בענין זה במשנה ובהתלמוד:

הדרן עלך החלו עולים

בזמן. אבנים טובות. ר"ל אבני אפוד. והשתחויה זו לא תהא אלא בהיכל בלי ספק: **[ב] באו ועמדו.** רומז אל הכהנים שקראו בלשכת הגזית ואח"כ עשו מן העבודות מה שעשו אחר כך החלו עולים במעלות האולם. והראשונים הם חמשה כהנים שזכר אותם ואחר שגמרו עבודתם תחלה ועמדו על מעלות קודם שיגיעו שאר אחיהם העוסקים בהעלאת אברי התמיד כמו שנתבאר בסדר שזכרנו. ופרשנו הענין שנשאר מן ההלכה הזאת בשביעי מסוטה[ו] ושם פירשנו אותו פירוש גמור תדרשנו משם: **[ג]** הקפה זו אינה מיוחדת לכהן גדול אלא כל המקיף המזבח כך הוא מקיף כמו שבארנו בחמישי מזבחים. וכבר נתבאר בששי משקלים [מ"ד] שהיו במערבו של כבש שתי שלחנות אחד של כסף נותנין עליו כלי שרת ואחד של שיש נותנין עליו האברים והוא שלחן החלבים הנזכר כאן. ובחמישי משקלים [מ"א] אמרנו בן ארזא מקיש הצלצל. וכבר בארנו בחמישי[ז] ממנחות[ח] שהסמיכה לא תהא אלא על החיים וסמיכה זו היא על האברים ולפיכך היא כמו שאמרנו שם משום כבודו של כהן גדול כדי שתהא לו היכרא: **וסודרין.** הם דגלים: **[ד]** כבר נתבאר בגמרא ר"ה (דף לא.) הטעם למה ייחדו אלו המזמורים לאלו הימים ואמרו ביום ראשון לה' הארץ ומלואה לפי שהוא תחלת מעשה בראשית ובשני שבו נחלקו המים והיו השמים תחתיהם אומר גדול ה' ובשלישי שבו נראית הארץ שעליה יהיה הדין והדיינין אומר אלהים נצב בעדת אל ברביעי שבו נבראו השמש והירח אומר אל נקמות ה' שהוא נוקם מן התועים אחר עבודתם בחמישי שבו נבראו מיני בעלי חיים ויש בזה פלאים מפני החלוק שבמיניהם ותנועתם מעצמם ופלאים אחרים שיש בבעלי חיים אומר הרנינו לאלהים עוזנו לפי שבשעה שרואין אותם משבחים הבורא ומגדלים אותו בששי שבו נשלם מעשה בראשית ונברא האדם גם כן שמבין גדולת הבורא יתעלה אומר ה' מלך גאות לבש:

הדרן עלך בזמן שכהן גדול וסליקא לה מסכת תמיד

שיטה מקובצת

א] נכנס והשתחוה תיבת יוצא ל"ש: ב] הסגן הכהן גדול בימינו והעלהו הושיטו לו: ג] ושתי חצוצרות. עי' תוס' ערכין (דף י ע"ב):

נשלם מס' תמיד בילא"ו

ואין תלמוד קבוע בה רק בפרק ראשון שני ורביעי אבל שלישי וחמישי וששי לא נקבע עליהם תלמוד גם המפרש אינו אלא מקבץ מפי' רש"י דביומא ומשאר דוכתי ובפרק ששי וחמישי נדפס פי' הרמב"ם ז"ל במקום אותו המפרש. מס' מדות אין בה לא תלמוד ולא הגהות על פי' הרמב"ם ז"ל ולא על פי' ה"ר שמעיה ז"ל שנדפסו עליה גם בשאר מסכתות שבתלמוד לא מצאתי עליהן הגהות רק מועטות וע"כ לא חששתי להעתיקם אבל במס' נדרי' ונזיר ראיתי הגהות ופירושים עליהן ולזכות את הרבים נתתי אל לבי להעתיקם בס"ד:

פי' הרא"ש

והמנורה ניתנין במקום אחד הולרך מדשן את המנורה להניח שם את הכוז ובשביל הטבת ב' נרות הניח גם מדשן את המזבח את הטנא כדי שיוליאם ביחד: והשתחוה ויצא. לפי שנגמר עם העבודה היה משתחוה כעבד שמשמש את רבו ונוטל רשות ויולא: מדשן את המזרחי. מסיר הפתילה והשמן ומקנח את המנורה ונותן לתוכו פתילה חדשה ושמן: ומניח את המערבי דולק. כדכתיב להעלות נר תמיד זהו נר מערבי שנותן בה השמן כמדת חברותיה והיתה דולקת עד הערב והיה מדליק ממנה לשאר נרות ועדות היא שהשכינה שורה בישראל ואף על גב דאמר בסדר המערכה דאביי [יומא לג.] הטבת ב' נרות קודם לקטרת אלמא דחשיב ב' נרות כאחד קרא אניסא לא סמיך ואביי סידר סדר המערכה כשאין ישראל ראוים לעשות להם נס כמו אחר שמת שמעון הלדיק ע"ה: מצאו שכבה. בזמן שאין הנס: מדשנו. כמו האחר ומדליקו בערב ממזבח העולה ומדליק ממנו שאר הנרות ובפרק טרף בקלפי [דף מה.] מפרש טעמו למה מדליק ממזבח העולה: נטל את הכוז ממעלה שניה. שהניחו שם כשהטיב הנרות כדתנן לעיל וא"ת הרי כבר נטלו כשמדשן שתי הנרות והרי הוא בידו ומחמת קושיא זו מפ' ומדליקו ממזבח העולה מיד בבוקר ומניח את הכוז על המעלה בשעה שהולך להביא האש מעל המזבח אבל משמע בכל דוכתא שלא היה נר המערבי דולק ביום אלא בשעת הנס: וירדדין בשולי המחתה. היה מפזרן על המזבח כדי להשליך הקטרת עליהן כשהוא דק ולא עב כדי שיהיה שורף מהר ולמעט העשן. וירקעו מתורגם ורדידו: והשתחוה ויצא. כי עתה גמר עבודתו: נותנו לאוהבו. כשיספוק אותו: לתוך חפניו. וא"ל מדהזכיר חפניו על המתפזר מכלל דהשאר לא היה בחפניו זה א"א דאם המתפזר לבד היה נותן לתוך חפניו האיך ישא הבזך: ומלמדין אותו. לפי שלא הקטיר מימיו היו צריכין ללמדו שלא יתפזרו הקטרת מעל הגחלים שלפניו כי יעלה תמרתו וכשיושיט חפניו על הגחלים לפזר חוצה לא יכוה אלא מתחיל ברחוק ממנו ומושך ידו אליו והיינו דקאמר מתחיל מרדד ויוצא כלומר התחיל מרדד ומפזר לצד פניס כלפי המערב ויוצא מוליא ידיו: עד שהממונה אומר לו הקטר. כי הממונה היה מזהיר את כולם לפרש בשעת הקטרה ואז אומר למקטיר הקטר: פרשו העם. מבין האולם ולמזבח וכו' יליף לה מקרא [כ] דלריך לפרוש:

הדרן עלך פרק החלו עולים

נכנס להשתחוות. אחר הקטרה נכנס להיכל להשתחוות ואין זה ביאה רקנית דהשתחוואה עבודה היא: שלשה אוחזין בו. לכבודו של כה"ג כשר שסומכין בו עבדיו בכניסתו להיכל המלך: **ואחד באבנים טובים.** שבחשן: הגביה לו את הפרוכת. התלוי לפני פתח ההיכל לצניעות וכן היה לפני שער האולם: **באו ועמדו על מעלות האולם.** המקטיר הזוכה במחתה מאותו שקיבל הכף: עמדו ראשונים. שדשנו מזבח פנימי והמנורה: לדרום. של השלשה לפי שבצפון חשוב הוא לקדשי קדשים לכך מקטירי הקטרת היו עומדין לצד צפון: וברכו את העם ברכה אחת. נשאו כפיהם לברך את ישראל יברכך וגו' יברכך יאר ישא היו אומרים ביחד בלי הפסק בנתיים שאין עונין אמן במקדש לכך לא היו מפסיקין ביניהם. וא"ת והרי עונה ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד י"ל כיון דברכת כהנים אינה כ"א לברך את ישראל לא היו עונים בשכמל"ו ואע"פ שביום הכפורים היו עונין זהו משום חשיבות היום שהוא יום סליחה ומחילה וכפרה: שבמדינה אומר ג' ברכות. מפסיק ביניהם באמן: **את השם ככתבו.** יו"ד ה"א וי"ו ה"א ובפרק אלו נאמרים [דף לח.] מפיק ליה מקרא: בבנויו. באל"ף דל"ת: ובמקדש ע"ג ראשיהן. לפי שמזכירין שם המפורש ושכינה שורה למעלה [ל] שקשה להגביה אלבעותיהם: למעלה מציץ. שכתוב בו קדש לה' ולא יתכן שיהיו ידיו למעלה: **וישא** אהרן את ידיו אל העם. משמע שנשאום למעלה מראשם: **בזמן** שכה"ג רוצה להקריב. כי כה"ג א"ל פיים כי הוא מקריב בראש איזה קרבן שרוצה: **אוחז** הסגן בימינו והעלהו. שכבר נתייגע בעליית חצי הכבש: **וסמך** עליהן וזרקן. מפ' במנחות [דף סב:] דהך סמיכה לאו סמיכה גמורה היא דאין סמיכה בעבור אלא ב' סמיכות ועוד דאין סמיכה בשחוטין. ואין סמיכה זו אלא להראות שעבודת כה"ג חשובה לכך סומך על האברים וזורקן על המערכה: הושיט השני לראשון. זהו דרך כבוד כהן גדול שיקבל כל האברים מיד אחר: **בא** לו להקיף את המזבח. לצורך ניסוך כי אחר הקטרת האברים היה ניסוך היין. והכבש היה בדרום וכשעלה בכבש ופנה לימינו ולשמאלו ומתחיל להקיף פוגע בקרן דרומית מזרחית תחלה ומקיף לימינו עד שהוא מגיע לקרן מערבית: נתנו לו יין לנסך. ששם היו השיתין שהנסכים יורדים בו לתוכו כדאיתא בפרק קדשי קדשים [דף סא:] שהוסיפו על המזבח ד' אמות מהמערכה וד' אמות מן הדרום כדי להכשיר השיתין למזבח ואע"ג דתנן בזבחים [דף סג.] כל העולים למזבח עולין דרך ימין ומקיפין ויורדין אל דרך שמאל חוץ מהעולים לג' דברים אלו שעולין ופונין דרך שמאל וחוזרין על העקב ניסוך היין והמים [ועולת העוף] דהיינו כהן שזוכה בניסוך היין (אותו) הוא עולה עם היין במערבו של כבש ופונה לשמאלו לקרן דרומית מערבית שאם היה פונה לימינו להקיף את המזבח היה היין מתעשן בעשן המערכה ויין מעושן פסול לנסכים [ועולת העוף נמי שמא תמות בעשן]. אבל כה"ג שעולה להקטיר אם רצה גם לנסך מקיף דרך ימין וכהן שזוכה בניסוך העלה את היין ופנה לשמאל ופגע בכהן גדול נותן לו יין לנסך: הסגן עומד על קרן. שהיא אמה על אמה: על שולחן החלבים. שהוא גבוה וכשראו הכהנים שהסגן עומד על הקרן והסודר בידו. הלכו כהנים ועמדו על שולחן החלבים ותקעו והריעו ותקעו כדי שיתקעו הלוים בשיר: **באו** ב' כהנים ועמדו אצל בן ארזא. הוא היה הממונה על השיר כדאיתא בשקלים [פ"ה מ"א] ואחריו נקראו כולם: שחה לנסך. לשפשף היין לספלים מיד הניף הסגן שיתחילו הלוים בשיר: הגיע לפרק. שיש פרשה שהוא סוף המליצה וג' פרקים היה בשיר שהן מפסיקין כו' ועל כל פרק ופרק תקיעה ותרועה ותקיעה והיינו דתנן בפ' בתרא דסוכה [דף נג:] אין פוחתין מעשרים ואחד תקיעות במקדש ג' לפתיחת שערים ותשע לתמיד של שחר וכו' והיינו ג' תקיעות תקיעה ותרועה ותקיעה על כל פרק ופרק: ביום ראשון היו אומרים לה' הארץ ומלואה. מפ' בר"ה בפ' י"ט [דף לא.] על שם שקנה עולמו ולופה ושליט בעולמו: בשני גדול ה' ומהולל מאד. על שם שחלק מעשיו ומלך עליהם ונתעלה וישב על כסא כבודו: בשלישי היו אומרים אלהים נצב בעדת אל. על שם שגלה תבל בחכמתו והכין הכל לעבודתו: ברביעי אל נקמות ה'. ע"ש חמה ולבנה ועתיד להפרע [מעובדיהן]: בחמישי היו אומרים הרנינו לאלהים עוזנו. ע"ש שברא עופות ודגים לשבח שמו כנף רננים נעלסה [מ]: בששי היו אומרים ה' מלך גאות לבש. ע"ש שנגמר מלאכתו ומלך עליהם: בז' מזמור שיר ליום השבת מזמור שיר לעתיד לבא ליום שכלו שבת ומנוחה לחיי העולמים: **הדרן עלך בזמן שכהן גדול וסליקא מסכת תמיד בס"ד ב"י לא"ו**

מסורת הש"ס

א) [סוטה לז:], ב) מנחות לד., ג) זבחים סב., ד) [כל המשנה ופירושה בר"ה לא.], ה) [שחרית יזכה ערבית], ו) [דף לז.], ז) [צ"ל בתשעה], ח) [דף לד.], ט) צ"ל אינו מתחבר ע"י חוטי פשתן עם העורות כ"א בחוטי משי או קנבוס אבל החוטי פשתן עם הצמר וכו', י) צ"ל דמשמע בתפירת המנעל עצמו מיירי, כ) [ויקרא יז וכל אדם לא יהיה באהל מועד בבאו לכפר בקדש], ל) [נ"ל שצ"ל מקשרי אצבעותיהם מגביהים ידיהם למעלה מראשיהם], מ) [איוב ל"ט י"ג ות"י גדפא דתרנגול ברא דמשבחא ומקלסא].

תורה אור השלם

1. וַיִּשָּׂא אַהֲרֹן אֶת יָדָו אֶל הָעָם וַיְבָרְכֵם וַיֵּרֶד מֵעֲשֹׂת הַחַטָּאת וְהָעֹלָה וְהַשְּׁלָמִים: ויקרא ט כב
2. תהלים כד א
3. תהלים מח ב
4. תהלים פב א
5. תהלים צד א
6. תהלים פא ב
7. תהלים צג א
8. תהלים צב א

הגהות הב"ח

(א) ד"ה (בעמוד הקודם) ומה שאמר וכו' שמפייסין לה חדשים בין הערבים כצ"ל ותיבות עם ישנים נמחק:

פי' הראב"ד

בשור ובחמור יחדיו וא"צ שיהו צמודין יחדיו [אלא] שביחד ינהגו העגלה או ימשכו המחרישה אבל לגבי שעטנז צריך שיהיה ממש חיבור יחד דכתיב ובגד כלאים שעטנז דמשמע שהבגד עצמו הוא כלאים ע"י צמר ופשתים וגם אונקלוס לא תרגם לענין חרישה מחובר כחדא כמו שתרגם לגבי לבישה. וכיון שאין לנו כ"כ ראיה לענין (עבירה) [לאו] דכלאים כשהעור או צמר גמלים וארנבת מפסיק בין צמר לפשתים מכלאים דחרישה לפיכך צריכין אנו ראיה אחרת אם יש לאסור בכה"ג ושמעתי שר' יב"א הלוי ז"ל הביא ראיה בתשובתו מההיא דפרק בתרא דמסכת כלאים דתנן לא יקשור פרט של צמר בשל פשתים לחגור במתניו אע"פ שהרצועה באמצע אלמא משמע אע"ג דרצועה באמצע בין פשתן לצמר אעפ"כ אסור פי' לשון פרט פי' בערוך שהוא מעבותות של צמר ופשתן ויש שפי' שהיא (גם) חגורה של צמר וחגורה של פשתן והיינו הך. ולשון הי"מ נראה שהוא מלשון דבר המצייר כדאמר פ' אין דורשין יצא עמו תלמידים לבושי סריקין של זהב ופרט קורא אותן בלשון משנתינו מפני שהרוב מציירין כעין פירט' נינהו והכל א' ושמעתי שיש דוחקים לומר דההיא מתניתן לא יקשור פרט יחידאה היא משום דר' חנינא בן גמליאל קתני לה בתו' דכלאים ולאו מילתא היא דהשתא מיהא סתם לן תנא כוותיה ועדיין יש דוחקין לדחות בקש ולומר דההיא לא יקשור פרט כו' אינו ענין לכסות עורות בבגדים צמר שהרי כיסוי העורות אינו מתחבר [ט] ע"י חוטי פשתן עם הצמר עצמו אינו מתחבר בשום מקום בעורה אבל פרט צמר ופרט פשתן אם אינו מתחבר ביחד באמצע מחמת הרצועה מ"מ לבסוף כשיחגור את עצמו יש לו לקשור פרט צמר ופשתים מלפניו ביחד וגם זה דיחוי מעיקרא שהרי כיון שקושר לפניו קשר גמור פשיטא ודאי שהוא אסור ומאי רבותא הוא בזה שהרצועה מפסקת מאחוריו (שהרי) דהיכי אשכחן בכלאים שצריך מכל צדדין יהיו מחובר יחד פשתן עם הצמר דכיון שמצד אחד הוא מחובר כגון מלפניו מעתה בכל ענין שיעלה עליו הוא אסור מידי דהוה אכסוי דכלאים שהיא אסור בהעלאה בעלמא כגון שמכסה עצמו בלילה אע"פ שאינו מחובר באדם כלל וה"נ הכי ברצועה מפסקת האיך יפקע ממנו איסור כלאים אם הוא זה שקשר מלפניו חשוב קשר אלא ע"כ משמע שקשור ומלפנים לא היה עושה קשר קיים אלא כעין לולאות כפי מה שהיו אז נוהגים. ובירושלמי בשלהי מסכת כלאים מתיר פיסקי דעמיד על של כיתן משום דשניץ גרמיה והוא נחית ליה וי"ל שע"י שינוץ אין זה קשר חשוב לענין כלאים והכי [נמי] א"ל שבעמור שלהם היו עושין חבור מעט שאינו חיבור חשיב לענין כלאים ולדברי הריב"א הלוי ז"ל יש להם להביא ראי' אחרת לענין כסוי העורות שאסור דהתם בירושלמי מסיק דר' זירא הוה מפקיד לר' אבא בר זבינא דיאמר לאומן דלא יחוט לי' מסאני' בכיתן אלא ברצועה והרי לך אפי' אם תפרש בההיא רצועה היינו אותה הרצועה שקושרין בה המנעלים אעפ"כ (גדול) [ישן] להביא ראיה לעובדא דילן דאסור שהרי ע"כ משמע כשהיו רגילין להשים בתוך המנעלין שלהם צמר ועתה כשיתפור מבחוץ בחוט של פשתן הרי היא לך חיבור (הכל אע"פ) [כלאים ע"י ד"א שהרי עור המנעל] מפסיק בין חוט לצמר וזה דוחק לומר דהתם במאי עסקינן שהצמר בתוך המנעל יוצא לחוץ למנעל [י] דמשמע חוט עצמה מיירי דהיינו ממש כמו עובדא דידן לענין כיסוי העורות עוד נוכל להביא ראיה אחרת לדברי ריב"א הלוי ז"ל דהתם בתוספתא דכלאים קתני הכי צמר הגמלים והרחילים בד"א בזמן שהביא פשתן וטרף עמהן וטרפן זה בזה אבל העושה חלוק שכולו צמר גמלים או כולו ארנבים וארג חוט אחד של צמר בצד זה וחוט אחר של פשתן בצד זה אסור ואותם הרוצים להתיר לכסות העורות מפרשי סיפא דהך בבא דה"ק וארג חוט אחד של צמר בצד זה וחוט אחד של פשתן כלומר שארג חוט אחד של צמר ושל פשתן שניהם בצד אחד ביחד אסור אבל אם היה חוט אחד פשתן בצד זה וחוט של צמר בצד זה היה מותר מאחר שצמר גמלים או צמר ארנבת מפסיק בנתיים אבל תחילת אותו התוספתא דגרסי בהו הכי באותו לשון שכתבתי לעיל טעם דקתני ברישא צמר הגמלים והרחילים בד"א כו' דאהיכי קאי בד"א הלא ברישא לא אשמעינן אכתי לא איסור ולא היתר ומדרישא טעם סיפא נמי טעם דקתני וארג בו חוט אחד של צמר וחוט אחד של פשתן אסור ועל איזה צד קאי האי תנא דקתני בצד זה למזרח או למערב או לצפון או לדרום אלא

מסכת מדות

עם פירוש הרמב"ם ועם פירוש הרב שמעיה אשר פתר לפני רבינו מנוחתו כבוד

בשלשה מקומות פרק ראשון

משנה

בשלשה

א א מקומות הכהנים שומרים בבית המקדש בבית אבטינס ובבית הניצוץ ובבית המוקד ב ב והלוים בעשרים ואחד מקום ג חמשה על חמשה שערי הר הבית ארבעה על ארבע פנותיו מתוכו חמשה על חמשה שערי העזרה ארבעה על ארבע פנותיה מבחוץ ואחד א] בלשכת הקרבן ואחד ב] בלשכת הפרכת ואחד לאחורי בית הכפורת: **ב** ג ד איש הר הבית היה מחזר על כל משמר ומשמר ואבוקות דולקין לפניו וכל משמר שאינו עומד ד אומר לו איש הר הבית שלום עליך ניכר שהוא ישן חובטו במקלו ורשות היה לו לשרוף את כסותו והם אומרים מה קול בעזרה קול בן לוי לוקה ובגדיו נשרפים שישן לו על משמרו רבי אליעזר בן יעקב אומר פעם אחת מצאו את אחי אמא ישן ושרפו את כסותו: **ג** ה חמשה שערים היו להר הבית שני שערי חולדה מן הדרום משמשין כניסה ויציאה קיפונוס מן המערב משמש כניסה ויציאה טדי מן הצפון לא היה משמש כלום ה שער המזרחי עליו שושן הבירה צורה שבו (רואה) כהן גדול ג] שורף את הפרה וכל מסעדיה יוצאים להר המשחה: **ד** ו שבעה שערים היו בעזרה שלשה בצפון ושלשה בדרום ואחד במזרח שבדרום שער הדלק שני לו שער ד] הקרבן שלישי לו שער המים שבמזרח שער נקנור ז ושתי לשכות היו לו אחת מימינו ואחת משמאלו אחת לשכת פנחס המלביש ואחת לשכת עושי חביתין: **ה** ה] ושבצפון שער הנצוץ ח וכמין אכסדרה היה ועלייה בנויה על גביו שהכהנים שומרים מלמעלן והלוים מלמטן ופתח היה לו לחיל שני לו שער הקרבן שלישי לו בית המוקד: **ו** ח ט וארבע לשכות היו ו] בבית המוקד כקיטונות פתוחות לטרקלין שתים בקדש ושתים בחול וראשי פישפשין מבדילין בין קדש לחול ומה היו משמשות מערבית דרומית היא היתה לשכת ט קרבן דרומית מזרחית היא היתה לשכת ז] לחם הפנים מזרחית צפונית י בה גנזו בני חשמונאי את אבני המזבח ששקצום מלכי יון צפונית מערבית בה יורדים לבית הטבילה:

ר"ש

שומרים בבית המקדש. בלילות: **בבית אבטינס.** שם מפטמין את הקטורת: **ובית הנילוץ.** מפרש לקמן עלייה בנויה על גבה. שערי עזרה (א) הכהנים שומרים מלמעלה והלוים מלמטה אותן לוים שבמשמר השומרים את העזרה והם למנין עם עשרים ואחד מקום שהלוים שומרים בשערי הבית ובשערי העזרה כמפורש: **ובבית המוקד.** באותן ב' לשכות שהיו לבית המוקד הבנויות בקדש כדתנן לקמן ובשתי לשכות הבנויות לו בחיל הלוים שומרים מבחוץ: **חמשה.** שומרים לוים על חמשה משערי הר הבית יש לו חמשה שערים המנויים לפנינו: **ארבעה.** שומרים על ארבע פינותיו של הבית מתוכן כלומר [אלו] ואלו מתוכן שומרי הפינות ושומרי השערים בתוך החומה היו יושבין שכן כל אדם רשאי לישב שם: **חמשה.** שומרים לוים על חמשה משערי העזרה (ב) שבעה שערים מונה לקמן בעזרה מפרש במסכת תמיד (דף כו.) ב' מהן היו תכופין לשאר השערים שאינן צריכין שימור אלא לה' שערים י) מדובקים: **ארבעה שומרים על ארבע פינותיה של עזרה מבחוץ.** כלומר אלו ואלו מבחוץ היו עומדים חוץ לעזרה שהרי אין ישיבה בעזרה ולא היו יושבים מבפנים הרי שמנה עשר שומרים בין שער ופינה וג' מוסיף עוד אחד כו': **ב איש הר הבית.** ממונה על כל משמר ומשמר מהשומרים בעזרה: **בן לוי לוקה.** מאותן השומרים: **ג** חמשה שערים היו להר הבית. לחומת עזרת נשים המקפת כל ההר לפנים מן החיל: **שני שערי חולדה.** כך שמם: וקיפונוס. שם השער: **טדי.** בדל"ת והוא שער לא היה משמש כלום שום יציאה וביאה אלא בעל קרי היה יוצא בו לרבי אליעזר בן יעקב כדמפרש בשילהי פרקין: **שער המזרחי.** שבחומת עזרת נשים שהכל נכנסין דרך שם לכל העזרות ועל אותו השער שושן הבירה צורה לא ולמד במס' יומא: **שבו.** בשער המזרח זה כהן השורף הפרה וכל מסעדיה העוסקים יוצאין דרך שם להר הזיתים שבמזרח שהוא כנגד אותו שער וכבש היו עושין מהשער להר מפני קבר התהום: **ד שבעה שערים היו בעזרת ישראל.** שער נקנור. הוא שער האיתון והוא משמש כל כניסה ויציאה של עזרה הגדולה איתון לשון ביאה כמו אתא בוקר (ישעיה כא): **המלביש.** בגדי כהונה מונחין שם: **ה בית המוקד.** היה כולו בחיל שכן זקני בית אב ישנים שם אלא הלשכות שלו חליין בחול וחליין בקדש: **ו לשכת קרבן.** שהיו שם טלאים המבוקרים: (שייך לע"ב) **ז נכלוא את העזרה.** כדתנן במסכת תמיד (דף כח.) נטל את המפתח ופתח את הפשפש שנכנס מבית המוקד לעזרה היו בודקין והולכין הגיעו אלו באלו אמרו שלום הכל שלום כלי השרת מונחין כתיקונן: **ח בית המוקד כיפה.** ככיפה היה עשוי: **ובית גדול והיה מוקף רובדין של אבן.** רצפה חלקה וגבוה לשכב שם: **איש כסותו בארץ.** כר וכסת שלו שטוח בקרקע שלא על הרובדין העשויין לזקנים וישן על הארץ: **ט אמה על אמה.** בארץ וטבלא עליו: **הגיע זמן הנעילה.** שעת הגפת דלתות: **הגביה את הטבלא.** הכהן השוער: **מן השלשלת.** בשלשלת היו תלויות ונעל הכהן מבפנים כל השערים שיש בו לנעול ובעודו עוסק בנעילת שערים בן לוי ישן לו מבחוץ: **גמר.** הכהן מלנעול והחזיר המפתחות לשלשלת והחזיר הטבלא למקומה ונתן בן לוי כסותו עליה חזר וישן לו: **מסיבה ההולכת תחת הבירה.** תחת המקדש במה שמשאלין (נ"ל שעולין) עליו וגבוהין משולי החיל שהרי מחילות לא נתקדשו: **במסיבה ההולכת תחת החיל.** במה שהוא גבוה מרגלי ההר: **והולך לו בטדי.** שער ח] (הדרום) [הצפון] שלא היה משמש כלום:

הדרן עלך בשלשה מקומות

ר"מ

מספר המשמרות ששומרות כל המקדש כ"ד משמרות סמך לזה מה שנאמר בד"ה (א כו) כלמזרח הלוים ששה לצפונה ליום ארבעה לנגבה ליום ארבעה ולאספים שנים שנים לפרבר למערב ארבעה למסלה שנים לפרבר הרי אלו עשרים וארבע משמרות אע"פ שקרא אותם כולם בפסוק זה לוים יש מהם ג' כהנים כמו שהקדמנו הרי קורא הכהנים לוים במקומות רבים אמר והכהנים הלוים בני צדוק וכן ביאר בתלמוד וכן פי' לפרבר כמ"ד כלפי בר רוצה לומר שיהיה המשמר מחוץ לחומת העזרה כמו שנתבאר כאן וטעם זה כמו שביארנו שאין מותר לשבת בתוך העזרה כמו שביארנו ואי אפשר להם לעמוד כל הלילה ולפיכך יהיה המשמר מבחוץ כדי שיוכל לשבת. ומה שאמר כאן חמשה שערי העזרה. הוא לדעת ת"ק לפי שיש מן התנאים מי שאמר חמשה שערים היו לעזרה והוא המדבר כאן ויש מהם שאמר ז' והוא דעת רבים ויש מהם שאמר י"ג כמו שביארנו בשני משקלים וכמו שיתבאר בשני של מסכתא זו ולדעת החכמים היה המשמר על חמשה שערים מן השבעה: **ב ג** כשעלו משושן הבירה לבנין בהמ"ק ט] שהיה בימי עזרא צוה אותם המלך שיעשו צורת י] מדינה כצורת [מדינת] שושן הבירה במקדש כדי שיהיה אימת המלך עליהם ויזכרו ל) מושבם כ] ולא ימרדו במלכות ולפיכך ציירו אותה על שער מזרח משערי הר הבית. והר המשחה. בו היו שורפין פרה אדומה כמו שיתבאר במסכת פרה והוא הר הזיתים והוא במזרחו של ירושלים ומשער הזה היה יוצא כהן גדול והפרה ומשמשיה להר הזיתים: ומה שאמר כ"ג השורף את הפרה. הוא דעת ר"מ כמו שנתבאר בספרי ואין הלכה ל] אבל היא כשירה בכהן הדיוט כמו שנתבאר במקומו במסכת פרה (פ"ד). ומן השער הזה היו מוציאין ג"כ כל הצריך בשריפתה והוא מה שאמר וכל מסעדיה: **ד ה** חיל. היא חומה שסובבת כל העזרה מבית לחומת הבית כמו שנזכיר בפרק שאחר זה: כבר

עין משפט נר מצוה

א א מיי' פ"ח מהל' בית הבחירה הלכה ה:
ב ב מיי' שם הל' ד:
ג ג מיי' שם הלכה ח:
ד ד מיי' שם הלכה י:
ה ה מיי' שם פ"ה הל"ב:
ו ו מיי' שם הלכה ד:
ז ז מיי' שם הלכה יז:
ח ח מיי' שם פ"ח ה"ה:
ט ט מיי' שם פ"ה ה"י:

מסורת הש"ס

א) תמיד כה: פ"א מ"א [ודף כז.], ב) [תמיד כו.], ג) תמיד כז:, ד) [צ"ל ואומד כ"א בתמיד], ה) מנחות לח., ו) יומא יט. [תמיד כז.], ז) תמיד כה: [יומא יט.], ח) [יומא טו:], ט) כ"א טלאי קרבן, י) יומא טז. [ע"ז נב:], כ) נ"א מרוחקים, ל) צ"ל מושלם,

הגהות הב"ח

(א) בפירוש ר"ש ד"ה ובית הנילוץ וכו' הכהנים שומרים מלמעלה והלוים מלמטה. נ"ב זהו נרא' דמשני במסכת תמיד דף כ"ז דאיכא למ"ד דלא הוה רק [ה' שערים] בעזרה ואפשר לאחד מהם בית הנילוץ ושם הלוים היו שומרים למטה [והכהני' מלמעלה דלאביי] דמשני שם דהוה שבעה שערים בעזרה [וב' מהם] לא היו צריכין שימור לוים דהיינו [בית המוקד ובית הנילוץ] משום דהכהנים היו שומרים שם ולפ"ז צ"ל דמה שאמר והלוים מלמטה לא קאי על בית הנילוץ [אלא אגב] דקאמר והכהנים היו שומרים מלמעלה קאמר והלוים למטה כדפי' כן במסכת תמיד דף כ"ו ע"ב ודו"ק דאל"כ סתרי אהדדי: (ב) ד"ה ה' שומרים וכו' ז' שערים. נ"ב ר"ל אע"פ דשבעה שערים וכו':

שיטה מקובצת

א] ואחד ללשכת: ב] ואחד ללשכת הפרכת: ג] כהן גדול השורף את הפרה ופרה וכו': ד] שער הבכורות שלישי תיבת הקרבן נמחק: ה] שבצפון שער אות ו' נמחק: ו] היו לבית המוקד אות ב' נמחק: ז] לשכת עושה לחם הפנים מזרחית צפונית שבה גנזו: ח] שער הצפון כדאמרינן לעיל טדי מן הצפון וכן פי' בערך טדי: ט] בהמ"ק כמו שנתבאר בספר עזרא תיבות שהיה בימי נמחק: י] צורת מדינת שושן הבירה (כמדתו) תיבת כצורת נמחק: כ] מושבם בה ולא: ל] הלכה אלא שהיא תיבת אבל נמחק:

פי' הרא"ש

א בשלשה מקומות הכהנים שומרים. פרשתי בריש תמיד: **והלוים בכ"א מקומות.** בפרק קמא דתמיד יליף לה מקרא ושם פרשתיהו בשלשה מקומות שהכהנים שומרים הוה מלבד מכ"א שהלוים שומרים והוה בין הכל כ"ד או אותן ג' היו בכלל כ"א כי א) כהן הוי שומרים הכהנים ולוים כהנים למעלה והלוים למטה: **על ד' פנותיה בחוץ.** מפרש בתמיד משום דאין ישיבה בעזרה היו שומרים בחוץ אבל בהר הבית שיכול לישב כשהוא עיף היה שומר מבפנים ובכלל שערי העזרה היה בית הניצוץ ובית המוקד ובית אבטינס היה באחד מן הפינות: **לשכת הקרבן.** היא לשכת הטלאים א"נ לשכה היה מיוחדת לבקר בה הקרבנות ממומין: **לשכת הפרוכת.** שהיו אורגים בה הפרוכת: **אחורי בית הכפורת.** לשכה א' היתה במערב והיה לול קטן בכותל מערבי פתוחה מקדש קדשים לאותה הלשכה והלשכה היתה פתוחה לעזרה כנגד הלול להכשיר אחורי בית הכפורת לשחיטת קדשים וקרינן ביה פתח אהל מועד כדאיתא פרק איזהו מקומן [דף נה:]: **ב איש הר הבית.** ממונה על שמירת הר הבית: **לשרוף כסותו.** ואין כאן משום בל תשחית משום דהפקר ב"ד היה הפקר: **אמר ר' אלעזר ב"י כו'.** מעשה אתא לאשמעינן גם שמעת מיניה דסתם מתניתין דמידות ר"א ב"י היא: **ג ב' שערי חולדה מן הדרום.** לפי שהיו בעיקר הר הבית כדתנן לקמן ב) פ"ג רובו מן הדרום קרי להו חולדה כמו חולדה שדרה בעיקר הבתים. וי"מ לפי שחולדה הנביאה היתה יושבת בין ב' שערים הללו כדכתיב והיא יושבת בירושלם במשנה ומתרגמינן והיא יותבת בית אולפני' כמו ושננתם גם משמע במשנה בין שני השערים היתה יושבת שם ומלמדת משפטים ישרים ולא היתה יושבת בבית משום יחוד כדאמרי' במגילה [דף יד.] והיא יושבת תחת תמר משום יחוד: **משמשים כניסה ויציאה.** כי רוב בניינו מן הדרום יוצאים ונכנסים באלו השערים: **וקפונום מן המערב.** קטן היה השער לפי שהשכינה במערב היה השער הזה ראש לכל השערים. קפי הוא ראש בלשון יון: **טדי מן הצפון.** טדי לשון גובה כדתנן לקמן [בפ"ב מ"ג] כל השערים שהיו שם היו להם שקופות חוץ מהשער הטדי שהיו ב' אבנים מוטות זו על זו כזה /\ והיה הגבהה באמצע וזהו שיסד רבנא קלונימוס בפיוט ג) ד) טיטפסרו טהור בטעמים יעידוך פירוש יגביהוך. וי"מ טדי לשון השתחויה ב' אבנים מוטות זו על זו נראים כמשתחוים זו לזו: **לא היה משמש כלום.** כי אם התשמיש היה שם: **שושן הבירה צורה.** מצויין שם בפ' שתי הלחם [צ"ח.] מפרש מאי טעמא רב חסדא ורב יצחק בר אבדימי חד אמר כדי שידעו מהיכן באו ויכנעו לבם וחד אמר שתהא אימת מלכות עליהם: **וכל מסעדיה.** המסייע בשריפתה כדתנן פ"ג דפרה ה) זקני ב"ד היו מקדימין להר המשחה: **ד שבדרום שער הדלק.** שדרך אותו השער היו מכניסין עצים למערכה: **שער הקרבן.** שמביאים דרך אותו שער התמידין. י"מ כשהלך אברהם את יצחק בנו בהר המוריה הוליכו דרך אותו מקום זה השער שנעשה: **שער המים.** לקמן ו) בפ"ג מפרש שבו מכניסין צלוחית המים לניסוך בחג: **שער נקנור.** שם האיש שהביא השערים מאלכסנדריא של מצרים ונעשה לו נס כדאיתא ביומא ז) ובשקלים בירושלמי כשצרו יוונים על חשמונאי היה שם איש א' מגדולי יוונים ושמו נקנור והוא מחרף ומגדף כל שעה וכשגברו יד

פי' הרא"ש (המשך)

החשמונאים קצצו ראשו וידיו ורגליו ותלאו בשער המזרחי: **פנחס המלביש.** שם היה בגדי כהונה ירושלמי פנחס על המלביש כך היה שם הראשון ונקראו כולם על שמו: **לשכת בית עושה חביתין.** ששם עושין חביתין לכה"ג להקריב עשירית [האיפה] מחציתו בבקר ומחציתו בערב: **ה וכמין אכסדרה היה.** רוח רביעית היתה רובה פרוצה כמין אכסדרה שפרוצה מרוח ד' כך היתה רובה פתחים וחלונות: **שהכהנים שומרים מלמעלה.** פ"ק דתמיד [דף כו:] יליף לה מקרא: **ופתח היה לו לחיל.** מלבד הפתח שפתוח לעזרה ואם תאמר בפ"ק דתמיד [שם] דפריך וחד שומר הוי ליה לבית המוקד ליפרוך נמי מבית הניצוץ שהיה לו ב' פתחים וי"ל דבית הניצוץ לא היה צריך שמירה בפתח לצד חוץ כי לא היה בו שימוש רב ולא הוצרך שמירה גם לצד חוץ: **ו ב' בקודש וב' בחול.** ושל צד דרום היה בקודש: **וראשי פספסין.** כלומר מסמר: **מערבית דרומית היתה לשכת הטלאים.** בפ"ק דיומא [דף טו:] פריך אמתניתין דהכא ממתניתין דתמיד דקתני והרי לשכת הטלאים במקצוע צפונית מערבית והכא קתני שהיתה במקצוע מערבית דרומית ותו פריך התם דהכא קאמר דרומית מזרחית היתה לשכת לחם הפנים והתם קחשיב לשכת לחם הפנים הרביעית ללשכת הטלאים שהיתה במקצוע צפונית מערבית נמצא דלשכת לחם הפנים היתה במקצוע צפונית מזרחית כשהלך דרך הימין מצפון למערב וממערב לדרום ומדרום למזרח ומשני אקושיא קמייתא לשכת הטלאים אקצויי מקציא מאן דאתי מצפון מתחזיא ליה בדרום ומאן דאתי מדרום מתחזיא ליה בצפון פי' לשכת הטלאים היתה ניראית בשתי המקצועות שארוכה היתה ועומדת במערב ומארכת לצד צפון ולצד דרום מאן דאתי מצפון ורואה אותה רחוקה מקרן צפונית מערבית חושב אותה שעומדת בקרן מערבית דרומית ודאתי מדרום מתחזיא ליה משוכה לצפון כזה ☜ וקאמר התם מסתברא דבמערבית דרומית הויא כלומר קרובה יותר לדרום מלצפון כמו שציירתי ממאי מדרמינן לחם הפנים אלחם הפנים ומשני מר חשיב דרך ימין ומר חשיב דרך שמאל. פי' הך תנא דמדות דהכא חשיב דרך ימין כדמפרש בהדיא דקא אזיל ומני מדרום למזרח וממזרח לצפון ומצפון למערב וממערב לדרום והבא להקיף סביב הבית ומקיפו דרך ימין מבחוץ זהו סדר הקיפתו ולכך לחם הפנים לשכה שניה לה בקרן דרומית מזרחית ותנא דמסכת תמיד קא חשיב דרך שמאל ולשכת טלאים במקצוע דרומית מזרחית נמצא לשכת לחם הפנים רביעית לה במקצוע מזרחית דרומית כשהקיף דרך שמאל. א"א בשלמא דקריב טפי למערבית דרומית היינו דמתרץ לחם הפנים אלחם הפנים אלא א"א בצפונית מערבית הואי מאי תירוצא דלחם

א) נ"ל שצ"ל כאן: ב) צ"ל פ"ב מ"א: ג) שחרית די"כ המתחיל כי אדוקי אש: ד) צ"ל כי טפסרי טהר בטעמם יעידוך: ה) מ"ג ושם הגי' וזקני ישראל היו מקדמין ברגליהן להר וכו': ו) צ"ל בפ"ב מ"ו: ז) דף לח.